

Tjänsteutlåtande

Kommunstyrelsens kontor/kansliet
Fredrik Zethræus
Datum 2013-11-19
Dnr KS 2013/391-730

Till Kommunstyrelsen

Lokala värdighetsgarantier inom äldreomsorgen

Sammanfattning

Värdighetsgarantier ska säkerställa kvaliteten inom äldreomsorgen och beskriva vilken vård äldre och deras anhöriga kan vänta sig.

Beslutsförslag

Kommunstyrelsen föreslår Kommunfullmäktige besluta

1. Anta lokala värdighetsgarantier.
2. Värdighetsgarantierna gäller från och med 2014-01-01.
3. Kompensationsersättning utgår inte till den enskilde.

Bakgrund

Den 1 januari 2011 trädde två nya bestämmelser i socialtjänstlagen (SFS 2001:453) i kraft. En bestämmelse avser en nationell värdegrund för äldreomsorgen och dess syfte är att tydliggöra de etiska värden och normer som ska vara grunden för arbetet inom äldreomsorgen. Den andra bestämmelsens syfte är att underlätta äldre personers inflytande över genomförandet av de beslutade insatserna.

Förvaltningens slutsatser

Kommunstyrelsens kontor, kansliet, har inget att erinra.

Tidigare beredning

Vård- och omsorgsnämnden 2013-10-29, § 256.

Bilagor

1. Utdrag ur Vård- och omsorgsnämndens protokoll 2013-10-29, § 256.
2. Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2013-10-10.
3. Lokala värdighetsgarantier

Jan-Olof Friman
Kommundirektör

Peter Frome
Kanslichef

Expedieras

- Akten

VON § 256

Dnr. VON 2013/0015-730

Utdrag: KS/KF, akt

Lokala värdighetsgarantier inom äldreomsorgen

Ärende

Värdighetsgarantier ska säkerställa kvaliteten inom äldreomsorgen och beskriva vilken vård äldre och deras anhöriga kan vänta sig.

Tidigare beredning

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2013-10-10.
Protokoll från förhandling enligt MBL § 11, 2013-10-28.

Yrkande

Carlos Núñez (S) yrkar bifall till beslutsförslagen samt att Kommunfullmäktige ska besluta om ärendet innebärande att Vård- och omsorgsnämnden föreslår Kommunstyrelsen föreslå Kommunfullmäktige besluta att anta förslaget på lokala värdighetsgarantier, att värdighetsgarantierna gäller från 2014-01-01 och att kompensationsersättning inte utgår till den enskilde.

Propositionsordning

Ordföranden frågar om Vård- och omsorgsnämnden beslutar enligt Carlos Núñez (S) yrkanden och finner att så är fallet.

Vård- och omsorgsnämndens föreslår Kommunstyrelsen föreslå Kommunfullmäktige besluta

1. Anta förslaget på lokala värdighetsgarantier.
2. Värdighetsgarantierna gäller från och med 2014-01-01.
3. Kompensationsersättning utgår inte till den enskilde.

Tjänsteutlåtande

Socialförvaltningen
Datum 2013-10-10
Dnr VON 2013/0015-730

Till Vård- och omsorgsnämnden

Lokala värdighetsgarantier inom äldreomsorgen

Sammanfattning

Värdighetsgarantier ska säkerställa kvaliteten inom äldreomsorgen och beskriva vilken vård äldre och deras anhöriga kan vänta sig.

Beslutsförslag

Vård- och omsorgsnämndens beslut

1. Anta förslaget på lokala värdighetsgarantier
2. Värdighetsgarantierna gäller från och med 2014-01-01
3. Kompensationsersättning utgår inte till den enskilde.

Bakgrund

Den 1 januari 2011 trädde två nya bestämmelser i socialtjänstlagen (SFS 2001:453) i kraft. En bestämmelse avser en nationell värdegrund för äldreomsorgen och dess syfte är att tydliggöra de etiska värden och normer som ska vara grunden för arbetet inom äldreomsorgen. Den andra bestämmelsens syfte är att underlätta äldre personers inflytande över genomförandet av de beslutade insatserna.

Bestämmelserna innebär i korthet att socialtjänstlagens omsorg om äldre ska inriktas på att den äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. För att höja kvaliteten och tydliggöra vilka förväntningar den enskilde kan ha på äldreomsorgen föreslås att kommunen inför lokala värdighetsgarantier.

Samtidigt som de nya bestämmelserna i socialtjänstlagen kom gjordes en ändring i lagen om vissa kommuners befogenheter (SFS 2009:47). Det innebär att kommunerna får lämna kompensation till en enskild person när en värdighetsgaranti inte har fullgjorts.

Arbetet med att ta fram lokala värdighetsgarantier har skett i samverkan mellan kommunerna Danderyd, Vallentuna Täby och Österåker samt FoU Seniorium.

En styrgrupp med representanter från de deltagande kommunerna bildades. Styrgruppen har haft regelbundna möten med verksamhetschefen och de två projektledarna på FoU Seniorium. I varje kommun har en projektarbetsgrupp utsetts som under våren har arbetat med att ta fram och formulera förslag på lokala värdighetsgarantier. Förslagen har presenterats för referensgrupper med flera. Inkomna synpunkter har beaktats.

Under arbetets gång har det funnits en strävan att utforma garantierna så lika som möjligt, dock måste varje kommun anpassa dem till lokala förutsättningar.

Tjänsteutlåtande

Förvaltningens slutsatser

Det finns nu ett förslag på lokala värdighetsgarantier som föreslås börja gälla från och med den 1 januari 2014. Efter det att beslut om att anta dessa fattats ska de kommuniceras till alla berörda och arbetet med implementering påbörjas. Det är viktigt att värdighetsgarantierna blir väl kända, efterlevs och följs upp regelbundet.

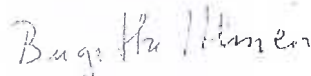
Förvaltningens förslag är att kompensationsersättning till den enskilde inte ska utgå (för mer information, se bilaga 2). I de fall en värdighetsgaranti inte uppfylls ska kommunens kvalitetsledningssystem säkerställa vilka åtgärder som vidtas och hur den enskilde informeras.

Bilagor

1. Förslag på värdighetsgarantier
2. Underlag för ställningstagande gällande kompensationsersättning
3. Information om pågående projekt *lokala värdighetsgarantier*

Anne Simmasgård
Socialchef

Birgitta Almén
Medicinskt ansvarig sjuksköterska

Lokala värdighetsgarantier

Österåkers kommun inför 1 januari 2014 lokala värdighetsgarantier för att säkerställa kvaliteten inom äldreomsorgen. Enligt socialtjänstlagen ska omsorgen om äldre inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

I januari 2011 infördes en ny bestämmelse om en nationell värdegrund för äldreomsorgen i socialtjänstlagen. Gott bemötande av den äldre och dennes anhöriga framhålls som särskilt viktigt.

Nyckelord för ett gott bemötande:

- Respekt, artighet och hänsyn
- Empati, uppmärksamhet och lyhördhet
- Vänlighet och generositet
- Stöd och uppmuntran

Genom att införa lokala värdighetsgarantier vill Vård- och omsorgsnämnden ge dig vård

och omsorg med god kvalitet, delaktighet och individanpassning, självbestämmande, integritet och gott bemötande.

Du ska få ökade möjligheter att påverka och bestämma över din egen tillvaro, att uttrycka dina synpunkter och önskemål samt ges möjlighet att känna trygghet och meningsfullhet. Värdighetsgarantierna kommer att gälla inom biståndshandläggning, hemtjänst, äldreboenden och dagverksamhet.

Om vi inte lever upp till vad vi garanterar är vi angelägna om att du kontaktar oss. Lämna dina synpunkter på något av följande sätt:

- via telefon eller
- genom att fylla i vår blankett för synpunkter och klagomål.

Kontakta gärna någon av personalen som hjälper dig att förmedla dina synpunkter.

När du har lämnat dina synpunkter kommer vi snarast att kontakta dig, dock senast inom 14 dagar. Du får då veta vad vi kommer att göra för att undvika att en liknade situationen inträffar.

Lokala värdighetsgarantier

Vård- och omsorgsnämnden i Österåker garanterar:

Bistånds- handläggning	Hemtjänst	Äldreboende	Dagverksamhet
Du blir informerad muntligt och skriftligt om vilket stöd, vilken hjälp kommunen kan erbjuda.	När ditt stöd, din hjälp börjar erbjuds du ett informationssamtal av den hemtjänstleverantör som du har valt.	När du flyttar in på äldreboendet erbjuds du ett informationssamtal.	Vid första besöket på dagverksamheten erbjuds du ett informationssamtal.
	Du erbjuds en kontaktman och en ersättare för denne. Du har rätt att byta kontaktman.	Du erbjuds en kontaktman och en ersättare för denne. Du har rätt att byta kontaktman.	Du erbjuds en kontaktman och en ersättare för denne. Du har rätt att byta kontaktman.
Dina uttalade behov och önskemål beaktas i den utredning som ligger till grund för biståndsbeslut om stöd och hjälp.	Ditt stöd, din hjälp planeras tillsammans med dig och, om du så önskar, en anhörig. (Genomförandeplan)	Ditt stöd, din hjälp planeras tillsammans med dig och, om du så önskar, en anhörig. (Genomförandeplan)	Ditt stöd, din hjälp planeras tillsammans med dig och, om du så önskar, en anhörig. (Genomförandeplan)
Den personal som besöker dig bär en tydlig namnbricka och kan identifiera sig med fotolegitimation.	Den personal som besöker dig bär en tydlig namnbricka och kan identifiera sig med legitimation.	Den personal som hjälper dig bär en tydlig namnbricka.	Den personal som hjälper dig bär en tydlig namnbricka.
Du blir så fort som möjligt informerad av handläggaren vid försening eller förhinder.	Du blir så fort som möjligt informerad av personal som du känner vid försening, förhinder eller förändring av insatser.	Du blir så fort som möjligt informerad av personal som du känner vid försening, förhinder eller förändring av insatser.	Du blir så fort som möjligt informerad av personal som du känner vid försening, förhinder eller förändring av insatser.
	Du har möjlighet att påverka vem som hjälper dig med din personliga hygien.	Du har möjlighet att påverka vem som hjälper dig med din personliga hygien.	Du har möjlighet att påverka vem som hjälper dig med din personliga hygien.

Förtydligande av begrepp:

Genomförandeplanen ger en samlad beskrivning av när, hur och på vilket sätt dina insatser ska utföras.

Den ska:

- upprättas tillsammans med dig och om du så önskar anhöriga;
- ta hänsyn till dina intresseområden och dina fysiska, psykiska, andliga och sociala behov;
- vara upprättad inom fyra veckor från det att insatserna startar och följas upp minst var 12:e månad eller oftare vid behov;
- noggrant följas och vara känd av berörd personal.

Kontaktmannaskap - Kontaktman

- Kontaktmannen är den person i personalgruppen som kommer att ha en närmare och regelbunden kontakt med dig och dina anhöriga.
- Kontaktmannen ansvarar bland annat för att tillsammans med dig och, om du så önskar, anhöriga göra en genomförandeplan samt att informera övrig berörd personal om innehållet i denna.

Danderyd 2013-04-11

Underlag för ställningstagande gällande kompensationsersättning

FoU Seniorium tillsammans med kommunerna Danderyd, Täby, Vallentuna och Österåker arbetar för närvarande i ett projekt med framtagande av lokala värdighetsgarantier. Det finns en styrgrupp bestående av en representant från varje kommun, verksamhetschefen för FoU Seniorium och två projektledare som är anställda av FoU Seniorium. I varje kommun finns en projektarbetsgrupp som under våren 2013 träffas vid fem tillfällen för att arbeta med att formulera förslag till lokala värdighetsgarantier. Projektet startade i oktober 2012 och kommer att pågå till sista december 2013.

Möjligheten för kommuner att införa lokala värdighetsgarantier kom efter ändringar i socialtjänstlagen den 1 januari 2011.

Då infördes en bestämmelse om en nationell värdegrund i 5 kap. 4 §¹ vilken är en utgångspunkt för alla som arbetar inom äldreomsorgen utifrån socialtjänstlagen.

Samtidigt infördes en ny paragraf som tydliggör den äldre personens ökade möjligheter till inflytande vid utförandet av biståndsbedömda insatser, 5 kap. 5 §².

Den 1 januari 2011 infördes en ny bestämmelse i lagen om vissa kommunala befogenheter (2009:47). Den nya regleringen ger kommunerna befogenhet att i vissa fall kompensera den enskilde. Det handlar om när den enskilde inte fått bistånd enligt 4 kap.1 eller 2 §§ SoL inom skälig tid eller i enlighet med beslut av socialtjänsten, eller ett avgörande av domstol, eller när socialnämnden inte har fullgjort en garanti som lämnats till personen att inom en viss tid eller på visst sätt tillhandahålla bistånd enligt nämnda paragrafer. Det är kommunen själv som avgör om, när och på vilket sätt kompensation ska lämnas. Den kommun som väljer att utge kompensation ska beakta likställighetsprincipen så att alla kommunmedlemmar ges kompensation på lika villkor.

När beslut, om vilka lokala värdighetsgarantier som ska gälla, har fattats i respektive nämnd har alla utförare inom äldreomsorgen skyldighet att arbeta på ett sådant sätt att värdighetsgarantierna uppfylls. I förfrågningsunderlag, avtalstexter och liknande ska det framgå vilka värdighetsgarantier som gäller.

Ett par av kommunerna har i uppdrag av kommunfullmäktige att utarbeta förslag till lokala värdighetsgarantier i äldreomsorgen och ett regelverk för kompensation när kommunen inte levt upp till utfästelserna i garantierna.

Att utarbeta värdighetsgarantier som ska vara kopplade till kompensation ställer dels krav på hur de lokala värdighetsgarantierna formuleras och dels att dess tillämpning tydligt beskrivs t.ex. i form av riktlinjer för tillämpning av kompensation.

¹ Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).

² Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

En eventuell kompensation kan handla om att den enskilda får ekonomisk ersättning eller nedsättning av avgift. Vem ska betala ersättningen? Ska det vara kommunen eller den utförare som inte har levt upp till garantin? I en kommun med ett stort antal utförare måste den frågan lösas.

Om en kommun väljer att inrätta lokala värdighetsgarantier som är kopplade till någon form av kompensation ska det vara tydligt under vilka omständigheter kompensation ges och vad den består av.

För att ta reda på om någon kommun har infört kompensation har projektledarna tagit kontakt med olika personer på Socialstyrelsen. Det har inte gått att få fram namn på någon kommun som har infört kompensation för ej uppfyllda värdighetsgarantier.

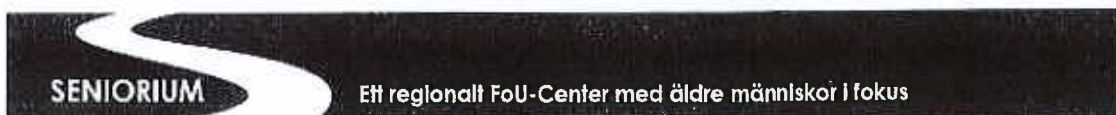
På vissa kommuners hemsidor återfinns nedanstående information, lite olika formulerad.

"En lokal värdighetsgaranti är inte en garanti i civilrättslig mening. Den enskilde har inte rättsliga medel för att kräva uppfyllelse och inte heller någon rätt till exempelvis skadestånd. En kompensation kan bli aktuell på offentligrättslig grund om kommunen har valt att införa frivillig kompensation enligt ändringen i 2 kap. 10 § lagen om vissa kommunala befogenheter (2009:47). En sådan kompensation leder inte till att den ansvariga nämnden eller den som bedriver enskild verksamhet kan avstå från att följa lagar och regler. Verksamheterna ska i stället vidta nödvändiga skyndsamma åtgärder och rättelser".

En möjlighet enligt styrgruppen är att koppla eventuella brister till befintligt klagomålssystem. Det kan då behöva förtydligas hur personalen ska gå till väga när en värdighetsgaranti inte är uppfyllt.

Projektledarna har alltså inte funnit någon kommun som har infört kompensation. När de framtagna förslagen på lokala värdighetsgarantier presenteras för respektive nämnd bör det beaktas om det ska finnas möjlighet till kompensation med tanke på hur den lokala värdighetsgarantin formuleras.

Underlaget är sammanställt av projektledarna Margareta Funemyr och Britt Undin

2013-09-12

Till berörda socialchefer i nordostkommunerna

1. Information om pågående projektet *lokala värdighetsgarantier*

Kommunerna Danderyd, Täby, Vallentuna och Österåker arbetar tillsammans med att ta fram lokala värdighetsgarantier. I varje kommun har utsetts projektarbetsgrupper som under våren 2013 har träffats fem gånger för att ta fram och formulera förslag på värdighetsgarantier. Dessa träffar har letts av projektledare från FoU Seniorium.

Projektledarna har sammanställt och presenterat framtagna förslag på de styrgruppsmöten som har hållits varje månad. Varje kommuns referensgrupp träffades ett par gånger under våren för att ta del av arbetet.

Före sommaren skickades de sammanställda förslagen ut till projektarbetsgrupper och referensgrupper samt till Maria Lindström på SKL, rådet för främjande av kommunala analyser (rka), för synpunkter. Inkomna synpunkter beaktades och en reviderad version av lokala värdighetsgarantier presenterades på uppföljningsmöten i augusti/september.

2. Kompensation till enskild person när en värdighetsgaranti inte fullgjorts

Kommunerna Danderyd och Täby har kommunfullmäktiges uppdrag att utforma ett regelverk för kompensation när socialnämnden inte fullgjort utfästelsen i garantin. Varje kommun ansvarar för att finjustera de framtagna förslagen inför presentation i respektive nämnd. Formuleringen av garantierna måste ta hänsyn till om kompensation ska utgå.

En nationell värdegrund infördes i socialtjänstlagen (SoL, 2001:453), den 1 januari 2011. Den nya bestämmelsen i 5 kap. 4 § SoL lyder: Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Målgruppen är personer 65 år eller äldre.

Ytterligare en ny paragraf tydliggör den äldre personens ökade möjligheter till inflytande vid utförandet av biståndsbedömda insatser, 5 kap. 5 § SoL.

Genom den nya bestämmelsen i 2 kap. 10 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter finns möjligheten för kommuner att i vissa fall lämna kompensation till en enskild person. Det gäller bland annat när socialnämnden inte fullgjort en garanti som lämnats till en person att inom en viss tid eller på ett visst sätt tillhandahålla bistånd.

När en kommun väljer att inrätta lokala värdighetsgarantier som är kopplade

till någon form av kompensation ska det vara tydligt under vilka omständigheter kompensation ges och vad den består av. Det ställer dels krav på hur de lokala värdighetsgarantierna formuleras och dels att dess tillämpning tydligt beskrivs t.ex. i form av riktlinjer för tillämpning av kompensation. En eventuell kompensation kan utgå på flera olika sätt. De kan till exempel handla om att den enskilda får ekonomisk ersättning eller nedsättning av avgift.

Oberoende av hur kompensationen utformas är det väsentligt att den enskildes behov är i centrum och att åtgärder görs för att situationen inte ska upprepas.

Den kommun som väljer att utge kompensation till enskild måste beakta likställighetsprincipen i kommunallagen (1991:900), KL. Alla kommuninvånare ska kunna få kompensation på lika villkor oavsett var i kommunen personen är bosatt.

En bristfälligt utförd garanti går inte att föra till domstol genom ett överklagande. Då det är ett system som inrättats på lokal nivå enligt lagen om vissa kommunala befogenheter är det upp till kommunerna att bestämma om, när och på vilka villkor kompensation ska lämnas för en bristfällig garanti.

Eftersom begreppet värdighetsgaranti består av orden "värdig" och "garanti" är det viktigt att överväga vad det är man garanterar och vad en eventuell kompensation är. Syftet är att främja ett värdigt liv för äldre med stöd av SoL och innebörden är att den beslutande nämnden på individnivå också garanterar vissa saker. Det är då klokt att utgå från att det är så äldre, deras anhöriga och övriga medborgare kommer att uppfatta dessa garantier. En lokal värdighetsgaranti som av vissa personer uppfattas som ovärdig och kompensationer som i slutändan riskerar att uppfattas mer som en kränkning än en kompensation är risker som noga måste beaktas. Lever värdighetsgarantierna upp till det de utger sig för att vara? Om inte, riskerar de att snabbt tappa i värde och uppfattas som ord utan innehåll.

(Kursiverad text har hämtats ur Socialstyrelsens vägledning "Hur lokala värdighetsgarantier inom äldreomsorgen kan utformas", maj 2011)

2013-09-04 tillfrågades Susanna Dellans och Anders Bergh på socialstyrelsen om de kände till någon/några kommuner i Sverige som har upprättat lokala värdighetsgarantier kopplade till någon form av kompensationsersättning. I dagsläget finns det inte i någon kommun och i de nya ansökningarna om statsbidrag för införande av värdighetsgarantier finns det inte nämnt. Anders Bergh nämnde också svårigheten att formulera garantier som är kopplade till ersättning då dessa måste vara mycket klara och tydliga.

Se också "Underlag för ställningstagande gällande kompensationsersättning" 2013-04-11"

Sammanställt av Margareta Funemyr och Britt Undin projektledare